

ЗАГАЛЬНА ТАКТИКА

Частина I.

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

ЗАГАЛЬНА ТАКТИКА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

ЧАСТИНА I

Видавництво
«К Н Т»
Київ - 2023

УДК 355.4(075.8)

З-14

Загальна тактика. Частина І. Навч. посіб. / С. Т. Полтораєк, М. Д. Ткаченко,
З - 14 О. В. Лисенко В. П. Варакута та ін. — Київ: Вид. «КНТ», 2023. — 342 с.

ISBN 978-611-01-2858-2

У навчальному посібнику розглянуті тактика-складова частина воєнного мистецтва; призначення, завдання, організаційна структура та озброєння Сухопутних військ Збройних Сил України; організація і бойове призначення частин (підрозділів) армій провідних країн світу; основи сучасного загальновійськового бою; організація бойової підготовки; бойова готовність частин (підрозділів); мобілізаційна готовність та прийоми і способи дій солдата в бою.

Навчальний посібник призначений для викладачів дисциплін “Тактика”, “Загальна тактика”, студентів, що навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу Академії внутрішніх військ МВС України та слухачів та курсантів вищих військових навчальних закладів для вивчення навчальної дисципліни “Загальна тактика”.

ISBN 978-611-01-2858-2

ЗМІСТ

СПИСОК ЗАСТОСОВАНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	7
ВСТУП.....	8
ГЛАВА I. ВВЕДЕННЯ В ВІЙСЬКОВУ СПЕЦІАЛЬНІСТЬ.....	9
РОЗДІЛ 1. ТАКТИКА-СКЛАДОВА ЧАСТИНА ВОЄННОГО	9
МИСТЕЦТВА.....	
1.1. Тактика-складова частина воєнного мистецтва.....	9
1. Введення в дисципліну.....	9
2. Структура воєнної науки та місце в ній тактики.....	11
3. Основні тактичні поняття, визначення та терміни.....	12
Контрольні питання за темою.....	14
1.2. Військова організація та воєнна доктрина Збройних Сил	14
України.....	
1. Історія створення Збройних Сил України.....	14
2. Призначення, завдання та види Збройних Сил України.....	17
3. Воєнна доктрина України. Оборонна спрямованість воєнної	21
доктрини.....	
Контрольні питання	23
РОЗДІЛ 2. ПРИЗНАЧЕННЯ, ЗАВДАННЯ, ОРГАНІЗАЦІЙНА	24
СТРУКТУРА ТА ОЗБРОЄННЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК	
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	
2.1. Призначення, завдання та склад Сухопутних військ.....	24
1. Організаційна структура Сухопутних військ.....	24
2. Склад та призначення родів військ, спеціальних військ та тилу	26
Сухопутних військ.....	
3. Організаційна структура механізованого батальйону Сухопутних	29
військ.....	
2.2. Організаційна структура, бойова техніка та озброєння	30
механізованих (танкових) підрозділів Сухопутних військ.....	
1. Організаційна структура механізованих (танкових) підрозділів	30
Сухопутних військ.....	
2. Основна бойова техніка механізованих (танкових) підрозділів	33
Сухопутних військ та її характеристика.....	
3. Озброєння механізованих (танкових) підрозділів Сухопутних військ	35
та його характеристика.....	
Контрольні питання	35
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І БОЙОВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЧАСТИН	36
(ПІДРОЗДІЛІВ) АРМІЙ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ.....	
3.1. Основи бойового застосування сухопутних військ провідних	36
країн світу.....	

1. Основні підрозділи, організація, структура і озброєння підрозділів провідних країн світу.....	36
2. Основи наступального бою частин та підрозділів сухопутних військ провідних країн світу.....	37
3. Основи оборонного бою частин та підрозділів сухопутних військ провідних країн світу.....	52
Контрольні питання	65
3.2. Організаційна структура, бойова техніка та озброєння підрозділів сухопутних військ США.....	65
1. Організаційна структура мотопіхотних підрозділів армії США.....	65
2. Бойова техніка мотопіхотних підрозділів армії США.....	67
3. Організаційна структура танкових підрозділів армії США.....	76
3.3. Організаційна структура, бойова техніка та озброєння підрозділів сухопутних військ ФРН.....	79
1. Організаційна структура мотопіхотних підрозділів армії ФРН..	79
2. Бойова техніка мотопіхотних підрозділів армії ФРН.....	81
3. Організаційна структура танкових підрозділів армії ФРН.....	87
Контрольні питання	89
РОЗДІЛ 4. ОСНОВИ СУЧАСНОГО ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОГО БОЮ.....	90
4.1. Сутність сучасного загальновійськового бою.....	90
1. Основні фактори, які впливають на характер загальновійськового бою.....	90
2. Складові частини загальновійськового бою.....	94
4.2. Види сучасного загальновійськового бою та принципи його ведення.....	97
1. Характерні риси та основні принципи ведення сучасного загальновійськового бою.....	97
2. Сили та засоби сучасного загальновійськового бою.....	103
3. Підготовка сучасного загальновійськового бою.....	120
4. Норми міжнародного гуманітарного права.....	126
Контрольні питання	127
4.3. Основи управління підрозділами в бою.....	128
1. Сутність та зміст управління. Обов'язки командира підрозділу в бою.....	128
2. Накази, розпорядження, команди та способи їх передачі.....	129
3. Сигнали управління, оповіщення, цілівказіння, взаємодії та взаємного впізнавання.....	132
Контрольні питання	136
4.4. Підготовка загальновійськового бою.....	137

1. Порядок роботи командира підрозділу після отримання бойового завдання.....	137
2. Підготовка підрозділу до бою.....	138
Контрольні питання	143
4.5. Види бойових документів	143
1. Види бойових документів та їх класифікація.....	143
2. Загальна характеристика основних бойових документів.....	147
3. Основні умовні позначення та скорочення, які застосовуються в бойових графічних документах.....	150
4.6. Правила розробки та ведення бойових графічних документів....	171
1. Розробка та ведення бойових графічних документів.....	171
2. Порядок роботи командира щодо підготовки та оформлення робочої карти (бланковка).....	177
3. Нанесення тактичної обстановки на робочу карту (бланковка).....	182
Контрольні питання	183
4.7. Всебічне забезпечення бою	183
1. Бойове забезпечення бою.....	183
2. Морально-психологічне забезпечення бою.....	186
3. Матеріально-технічне забезпечення бою.....	189
Контрольні питання	198
4.8. Бойове забезпечення бою	199
1. Розвідка. Охорона.	199
2. Захист від зброї масового ураження. Забезпечення радіаційного, хімічного, біологічного захисту.....	203
3. Тактичне маскування. Інженерне забезпечення.....	206
Контрольні питання	209
РОЗДІЛ 5. ОРГАНІЗАЦІЯ БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ	210
5.1. Організація бойової підготовки	210
1. Система бойової підготовки. Принципи бойового навчання, виховання особового складу.....	210
2. Вимоги керівних документів щодо підготовки особового складу.....	215
3. Програма бойової підготовки.....	220
Контрольні питання	221
5.2. Планування бойової підготовки в підрозділі	221
1. Основи планування бойової підготовки в підрозділі.....	221
2. Документи, що розробляються при плануванні і обліку бойової підготовки.....	223
3. Організація бойової підготовки.....	225
Контрольні питання	229
5.3. Організація і методика проведення занять	229

1. Форми, види занять, їх сутність, методи їх проведення з різних предметів бойової підготовки.....	229
2. Послідовність роботи командира підрозділу з підготовки та проведення занять.....	241
Контрольні питання	247
5.4. Планування бойової підготовки в підрозділі	247
1. Вихідні дані для складання розкладу занять на тиждень.....	247
2. Складання розкладу занять на тиждень.....	250
РОЗДІЛ 6. БОЙОВА ГОТОВНІСТЬ ЧАСТИН (ПІДРОЗДІЛІВ)	253
6.1. Основні поняття бойової готовності	253
1. Основні нормативно-правові документи, що визначають бойову готовність.....	253
2. Ступені бойової готовності і їх зміст, дії підрозділів і частин при їх введенні.....	259
3. Дії особового складу добового наряду з отриманням сигналу на ведення вищих ступенів бойової готовності.....	262
Контрольні питання	265
РОЗДІЛ 7. МОБІЛІЗАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ	266
7.1. Військова мобілізація	266
1. Основи військової мобілізації.....	266
2. Комплектування частин мобілізаційними ресурсами.....	273
3. Організація мобілізаційної підготовки в частині.....	275
Контрольні питання	282
РОЗДІЛ 8. ПРИЙОМИ І СПОСОБИ ДІЙ СОЛДАТА В БОЮ	283
8.1. Місце та обов'язки солдата в бою	283
1. Місце солдата в бою.....	283
2. Озброєння та екіпіровка солдата механізованого відділення.....	285
3. Сигнали управління та порядок дій за ними в ході бою.....	289
8.2. Дії солдата в складі бойових тактичних груп	298
1. Сутність розподілу механізованого відділення на бойові тактичні групи.....	298
2. Завдання, способи та прийоми дій військовослужбовців у складі бойових тактичних груп в наступальному бою.....	308
3. Завдання, способи та прийоми дій військовослужбовці в складі бойових тактичних груп в оборонному бою.....	322
4. Пам'ятка солдату щодо дій на полі бою в складі тактичної бойової групи.....	330
Контрольні питання	339
ЗАКЛЮЧЕННЯ	340
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	341

СПИСОК ЗАСТОСОВАНИХ СКОРОЧЕНЬ

БМП – бойова машина піхоти;
БПЛА – безпілотний літальний апарат;
БРАГ – бригадна артилерійська група;
БРМ – бойова розвідувальна машина;
БТР – бронетранспортер;
ВМС – Військово-морські Сили;
ЗАК – зенітний артилерійський комплекс;
ЗГРК – зенітний гарматно-ракетний комплекс;
зрдн – зенітний ракетно дивізіон;
зрадн – зенітний ракетно-артилерійський дивізіон;
ЗС – Збройні Сили;
ПК – кулемет Калашнікова;
КПВТ – крупнокаліберний кулемет Владімірова танковий;
ПКТ – кулемет Калашнікова танковий;
КШМ - командно-штабна машина;
мб – механізований батальйон;
мв - механізований взвод;
мвід – механізоване відділення;
омбр – окрема механізована бригада;
ПС – Повітряні Сили;
ПТРК – протитанковий ракетний комплекс;
РВіА – ракетні війська та артилерія;
РПГ – ручний протитанковий гранатомет;
РПК – ручний кулемет Калашнікова;
СВ – Сухопутні війська;
ТТХ – тактико - технічні характеристики.

ВСТУП

Держава може бути сильною, стабільною й захищеною, коли вона має сильне військо. Цей постулат чинний для кожної епохи, країни й народу. Армія завжди була і є базовим, основоположним елементом національної безпеки.

Нашою метою є створення сучасного високопрофесійного війська, здатного ефективно й адекватно відповісти на будь-яку загрозу суверенітету і територіальній цілісності України. Підготовка, озброєння, оснащення й забезпечення всім необхідним національної армії, правове поле її діяльності мають відповідати стандартам євроатлантичного простору, важливим учасником якого є наша держава.

У мирний час Збройні Сили України забезпечують охорону повітряного простору та найважливіших об'єктів інфраструктури держави, технічну готовність озброєння та військової техніки частин Об'єднаних сил швидкого реагування, підтримання належного рівня знань і навичок особового складу для виконання завдань за призначенням. Наші миротворці за тисячі кілометрів від рідної землі демонструють мужність і рішучість, високу гуманність, підвищуючи тим самим авторитет України на світовій арені.

Відновлення озброєння та військової техніки високотехнологічних видів Збройних Сил України є пріоритетним спрямуванням ресурсів України.

ЗАКЛЮЧЕННЯ

В навчальному посібнику “Загальна тактика” викладені теоретичні положення та надані практичні рекомендації щодо організації та ведення основних видів загальновійськового бою солдатом, тактичними групами і відділеннями. Розглянуто дії солдата, тактичної групи і відділення в обороні та наступі (в тому числі і в особливих умовах), розкрито дії відділень на марші, в охороні і розвідці.

В Академії накопичено багато цінного та повчального матеріалу з загальновійськової тактики. Тому одним з напрямків підвищення професіоналізму курсанта (студента) як майбутнього офіцера внутрішніх військ, являється накопичення, узагальнення та аналіз знань, отриманих на теоретичних та практичних заняттях з “Загальної тактики”.

Специфіка службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України та практика їх бойової підготовки постійно вносять корективи до змісту і способів виконання поставлених завдань, тому запропоновані в навчальному посібнику відомості не в змозі надати вичерпних даних про всі випадки, які можуть виникнути в процесі підготовки та веденні, наприклад, загальновійськового бою, бойових дій в особливих умовах або здійсненні маршу. Враховуючи це, курсанти, командири підрозділів при підготовці до занять, навчань та виконання службово-бойових завдань повинні якомога ширше використовувати також і всі інші джерела інформації.

ЗАГАЛЬНА ТАКТИКА. Ч. І.

Навчальний посібник

Полторак Степан Тимофійович

Ткаченко Микола Дмитрович

Лисенко Олександр Васильович

Варакута Володимир Павлович

Пегахін Ілля Альбертович

Овчаренко В'ячеслав Володимирович

Антонець Володимир Вікторович

*Відповідальний за випуск **Варакута В. П.***